

№ 1

«INSON KAPITALI VA IJTIMOIY RIVOJLANISH»

«HUMAN CAPITAL AND SOCIAL DEVELOPMENT»
«ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ»

ISSN: 3030-3672

Google
scholar

Volume 1, Issue 1, 2021

Samarqand_2021

SCAN ME

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ШАРОФ РАШИДОВ НОМИДАГИ САМАРҚАНД
ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ**

I SON

**Инсон капитали ва ижтимоий ривожланиш
журнали**

Journal Human capital and social development

**Журнал Человеческий капитал и социальное
развитие**

**«ИНСОН КАПИТАЛИ ВА ИЖТИМОЙ РИВОЖЛАНИШ»
«HUMAN CAPITAL AND SOCIAL DEVELOPMENT»
«ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ»
ЖУРНАЛИ**

Бош муҳаррир: т.ф.д., проф. Халмурадов Рустам Ибрагимович

Бош муҳаррир ўринбосари: ф-м.ф.н., доц. Хушвақтов Ҳаким

Абдилҳақович

Котиб: и.ф.н., доц. Усманова Дилафруз Каршиевна

Техник муҳаррир: PhD, доц. Насимов Икром Хусанович

ТАҲРИРИЯТ КЕНГАШИ

ЎзФА академиги, и.ф.д., проф. Абдурахмонов Қаландар Ходжаевич

ЎзФА академиги, и.ф.д., проф. Гуломов Саидахроёр Саидахмедович

и.ф.д., проф. Нехода Евгения Владимировна (Россия)

и.ф.д., проф. Зенченко Светлана Вячеславовна (Россия)

и.ф.д., проф. Недоспасова Ольга Павловна (Россия)

PhD, professor Ian Patterson (Австралия)

PhD, associate professor Slawomir J. Wroblewski (Польша)

и.ф.д., проф. Холмўминов Шайзоқ Рахматович

и.ф.д., проф. Пардаев Мамаюнус Қаршибоевич

и.ф.д., проф. Мухаммедов Мурод Мухаммедович

и.ф.д., проф. Мирзаев Кулмамат Жонузокович

и.ф.д., проф. Сафаров Баходир Шахриёрович

и.ф.д., проф. Хомитов Комил Зоитович

и.ф.д., проф. Бобаназарова Жамила Холмурадовна

и.ф.д., проф. Насимов Дилмурод Абдуллоевич

и.ф.н., проф. Асланова Дилбар Хасановна

PhD, доц. Джуракулов Шохрух Давронович

и.ф.н., доц. Кривокора Евгения Ивановна (Россия)

и.ф.н., доц. Юлдашев Шамсиддин Қиёмиддинович

и.ф.н., доц. Низамов Ахтам Нуъмонович

и.ф.н., доц. Бозоров Бердимурод Улуғмуродович

и.ф.н., доц. Бобоқулов Баҳромкул Маматкулович

хизматлари соҳаларида яратилган ялпи маҳсулотнинг мамлакат ЯИМни шакллантиришнинг етакчи омилига айланганлиги;

- ижтимоий меҳнат унумдорлигининг ўсиши натижасида туризмнинг

ривожланиши ва мамлакатда меҳмонлар ва мезбонлар жамиятининг шаклланганлиги.

Юқорида баён этилган фикр-мулоҳазалар житимой-иқтисодий тараққиётни даврийлаштириш назариясини янги мазмун билан бойитишга муайян даражада хизмат қилиши мумкин деб ўйлаймиз.

Адабиётлар рўйхати:

1. Бюхер К. Возникновение народного хозяйства. – С-Петербург.: Из-во б.и., 1907.
2. Гильдебранд Б. Политическая экономия настоящего и будущего. М.: Директмедиа Паблишинг, 2008. – С. 16. Перевод М.П. Щепкина. Воспроизводится по изданию: Гильдебранд Б. Политическая экономия настоящего и будущего. СПб, 1860.
3. Тойнби А. Исследование истории. Т.1-12. 1934-61.
4. Энгельс Ф. Роль труда в процессе превращения обезьяны в человека // [Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е издание. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1961. – Т. 20.](#)

Мирзаев Кулмамат Жонузокович
Mirzaev Kulmamat Zhonuzokovich
Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институти проректори, профессор, и.ф.д.

Азизкулов Бахтиёр Хушвактович
Azizkulov Baxtiyor Xushvaktovich
Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институти доценти в.б., PhD.

E-mail: mirzaevkulmamat@mail.ru

АГРОХИЗМАТЛАР КЛАСТЕРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИГИ ВА МУТАНОСИБЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ УСЛУБИЙ ЖИХАТЛАРИ

Аннотация: Мақолада эркин иқтисодий зоналар, технопарклар, кластерлар каби замонавий тизимларни шакллантириш орқали ички ва ташқи бозорларнинг конъюктурасига мос келадиган юқори қўшимча қийматга эга маҳсулотлар яратиш йўллари ҳамда агрохизматлар кластерини ривожланишининг инновацион фаоллиги ва мутаносиблигини таъминлашнинг услубий жиҳатлари акс эттирилган.

Калим сўзлар: агрохизматлар, кластер тизими, интеграция, инновациялар, кооперация, стратегия, ишлаб чиқариш, хизмат кўрсатиш.

METHODOLOGICAL ASPECTS OF ENSURING INNOVATIVE ACTIVITY AND COMPATIBILITY OF AGRICULTURAL CLUSTER DEVELOPMENT

Annotation: The article describes ways to create high value-added products in line with the conditions of domestic and foreign markets through the formation of modern systems such as free economic zones, technoparks, clusters and methodological aspects of ensuring innovative activity and balance of agro-services cluster development.

Keywords: agroservices, cluster system, integration, innovation, cooperation, strategy, production, service.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И СОВМЕСТИМОСТИ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО КЛАСТЕРА

Аннотация: В статье описаны способы создания продукции с высокой добавленной стоимостью в соответствии с условиями внутреннего и внешнего рынков через формирование современных систем, таких как свободные экономические зоны, технопарки, кластеры, а также методологические аспекты обеспечения инновационной активности и сбалансированности агропромышленного комплекса. развитие сервисного кластера.

Ключевые слова: агросервисы, кластерная система, интеграция, инновации, кооперация, стратегия, производство, сервис.

Кириш. Ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг инновацион йўлига ўтиш нафақат мамлакатимиз иқтисодиётининг агрохизматлар кластер тизимида тўпланиб қолган муаммоларни, балки Ҳукуматимиз томонидан жадаллик билан олиб бори-лаётган ислохотлар олдида турган асосий вазифаларни ҳал этиш зарурлиги билан ҳам боғлиқ. Ҳозирги шароитда инновацион фаолият Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг асосий омили ҳисобланади. Ушбу омилдан самарали фойда-ланиш республикамизда агрохизматлар кластери тизимининг барқарор ривожлани-шини таъминлашнинг ягона йўлидир.

Хусусан, Президент Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида қишлоқ хўжалигида фермер ва деҳқонларнинг манфаатдорлигини ошириш бораси-даги ўрганиш ва изланишларимиз давом этмоқда. Соҳага илғор технологиялар ва кластер тизими жорий этилмоқда деб таъкидланган [1]. Жумладан, 2019 йилда Ўзбекистон ялпи ички маҳсулоти (ЯИМ) ҳажми жорий нархларда 511,800 млрд сўмни ташкил этиб, шундан қишлоқ хўжалигида 2019 йил ялпи маҳсулот 143, 815 млрд. сумлик [9] маҳсулот ишлаб чиқарган бўлса, агрокластер тизимига кирувчи субъектлар, қишлоқ хўжалигида 10% ни ташкил этган тақдирда, маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини 3 фоизга ошириш, республика бўйича қўшимча 400-500 милли-ард сўмлик ялпи даромадни беради. Лойиҳа яқунлангандан сўнг, биргина туман худудида ташкил этиладиган ва 10 фоиз корхоналарни қамраб оладиган агрохиз-матлар кластер тизимидаги корхоналар даромадини йилига 100 миллиардлаб

сўмга ортиши кутилади. Маълумки, Европа Иттифоқи давлатлари каби кишлоқ хўжалиги маҳсулотларини 50 фоизи [2] кластер тизимидаги корхоналар томонидан етказиб берилса, биргина туман миқёсида йилига қўшимча 10 миллиард сўмликдан ортиқ даромад олинади. Кўриниб турибдики, мазкур соҳасида олиб борган давлат сиёсати натижасида, аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминланиши хавфсиз-лиги масаласи ечилмоқда. Бунда Ўзбекистон кишлоқ хўжалиги иқтисодиётини кўтаришда агрокластер услуги учун кенг имкониятлар мавжуд.

Шундай экан, мамлакатимиздаги мавжуд имкониятлардан оқилона фойда-ланган ҳолда замон талабларига мос янги технологияларни ишлаб чиқаришга жалб этган ҳолда юқори сифатли маҳсулот яратиш ва унумдорлигига эришиш, яъни инновацион фаолликни ошириш бугунги куннинг долзарб масалаларидан биридир.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили. Ҳозирги глобллашув шароитида дунёда тезкор ўсиш, юксалишга йўналтирилган кўплаб ёндашувлар жамоавий уйғунлашувни талаб этмоқда. Маълумки, бутун дунёда эркин иқтисодий зоналар, технопарклар, кластерлар каби замонавий ёндашувлар билан ташкил этилаётган инфратузилмаларнинг соҳа ва ихтисосликлар юксалишидаги роли бекиёс. Ҳар бир соҳада инновацион муҳитнинг шаклланиши, ривож билан боғлиқ қонуниятларни мунтазам таҳлил қилиш ҳамда самарали фойдаланиш бугунги кун талабидир.

Чунки, инновация билимлар тугал концентрациялашган интеграциялашув туфайли пайдо бўлган ғоядан бошланувчи илмий-тадқиқот, фан, таълим ва ишлаб чиқаришнинг фаол ҳамкорлиги маҳсули, янгиланишларга асосланган тўкин ва фаровон ҳаёт, ижтимоий-иқтисодий юксалишни таъминловчи омилдир. Хусусан, иқтисодиёт кластерларига асосан уч хил ёндашув мавжудлиги келтирилган:

- унча катта бўлмаган ҳудудда йирик корхона ёки компания атрофида жамланган хўжалик субъектлари;

- тадқиқотдан то заҳиралар таъминоти, савдо ва ундан кейинги хизмат кўрса-тишгача тўла-тўқис қамраб олинган ишлаб чиқаришнинг барча босқичларини бирлаштирган маълум маҳсулот яратишда қатнашувчи корхона ва ташкилотларнинг вертикал технологик тизимидаги жамланмаси;

- соҳа кластери.

Тадқиқотда иқтисодий, қиёсий, таҳлил қилиш ва танлама кузатув, статистик таҳлил услублари ва бошқа усуллар қўлланилган. Шунингдек, “кластер” танланма тадқиқотларнинг бир усули сифатида ҳам ифодаланади. “Кластер” назариясининг асоси Альфред Маршаллнинг XIX аср охирида ёзилган “Иқтисодиёт принциплари” номли асарида (1890 йил) ихтисослашган тармоқ соҳаларнинг алоҳида ҳудудларда уйғунлашиши тўғрисидаги фикр-мулоҳазалари ҳисобланади. Унинг

илмий хулосалари бўйича ихтисослашган фаолият юритувчи субъектларни ҳудудий уйғунлашуви: – малакавий меҳнат ресурсларининг борлиги; – таъминотчи ва қўшимча соҳаларнинг ўсиши; – ҳар-хил фирмаларни ишлаб чиқариш жараёни турли бўғинларига ихтисослашувининг мавжудлигига асосланганлиги.

Британия назарийчиларининг (Дж. Даннинг, К.Бримэн, Шмит, Дж. Хамф-рилар) фикрича, кластер – ўзаро ҳамкорликдаги институтлар тизими сифатида иқтисодиётнинг асосини белгиловчи институционал назариялардир. Бу ҳолатда “кластер”нинг ўзига “замонавий институт” сифатида қаралмоқда. Улар мазкур тизим қатнашчиларининг ўзаро муносабати турлича – расмий ва норасмий бўлганидек, кластерларнинг ҳам ташқи доираси кенг бўлади демоқчилар.

Скандинавия олимлари (Б.О.Лундваль, Б.Йонсон, Б.Асхайм, А.Изаксон) – кластернинг эволюцион ривожи бир қатор босқичлардан ўтиши, яъни “туғили-шидан тугагунича” – бу шундан далолат берадики, эволюцион назария имкония-тидан фойдаланиш “кластер” назариясини билдиради, деган мулоҳаза қилмоқда. Бошқа тўртинчи гуруҳ олимлар Кластерни ўзи ичига олган “ҳудуд – корпорация устунлиги”, “ҳудуд – бозор устунлиги”, “ҳудуд – давлат устунлиги”, “ҳудуд-ижтимоий соҳа устунлиги” концепциялари асосидаги минтақавий ривож-ланишнинг замонавий парадигмаларидир, деб ҳисоблайдилар. Кластерлар назарияси Россия олимлари Ю.С.Артомонова, Б.Б.Хурусталева ва бошқалар томонидан ҳам ўрганилиб, амалиётга татбиқ этиш бўйича лойиҳалар ишлаб чиқилмоқда.

Муаллифлар бу воситалардан қандай фойдаланишни кўрсатган ҳолда, ўз тадқиқотида таълим, ишлаб чиқариш, соғлиқни сақлаш ва телекоммуникация каби бешта саноат намунасини қўллаган. Nathan Furr, Jeff Dyer илмий ишларида кластер тизимига инновацияларни жорий этишда компания муваффақиятини кафолатлаш имкониятлари, ғояларни бозорга олиб чиқиш масалалари Amazon ва Google каби етакчи компаниялар тажрибаси асосида ёритилган [6].

Дастлаб кластерлар фақат “бозорнинг кўринмас қўли” (рақобат) туфайли [7], аввало трансмиллий компанияларни замонавийлаштиришда ташкил этилган бўлса, кейинги вақтда кўпгина мамлакатларнинг ҳукуматлари бу жараёнга сезиларли даражада таъсир этгани ҳолда уларга ёрдам бермоқдалар. Кластер стратегияси жозибадорлиги, йўналишларнинг турли-туманлиги боис ҳам, инновацион кластер-ларини давлатнинг ўзи шакллантиришни тақозо этмоқда. Кластер ташаббуси – кластерни яратиш ва ривожлантиришнинг бошқариладиган жараёни ҳисобланади.

Кластер сиёсати давлат ва жамоат ташкилотлари томонидан кластер ва клас-тер ташаббуслари ўсишини рағбатлантириш жараёнидир. Кластер стратегиясини амалда қўллаш асосида миллий ва минтақавий иқтисодиёт

рақобатбардошлигини ошириш ғояси ётади ва унинг қуйидаги устувор жиҳатлари борлигини очиқ беради:

- корхона, фирмалар учун таъминотчиларга малакавий ходимларга, ахборот-ларга, хизмат ва таълим марказларига тўғридан-тўғри боғланишлар сабабли меҳнат унумдорлиги ва ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга имкониятлар яратади;

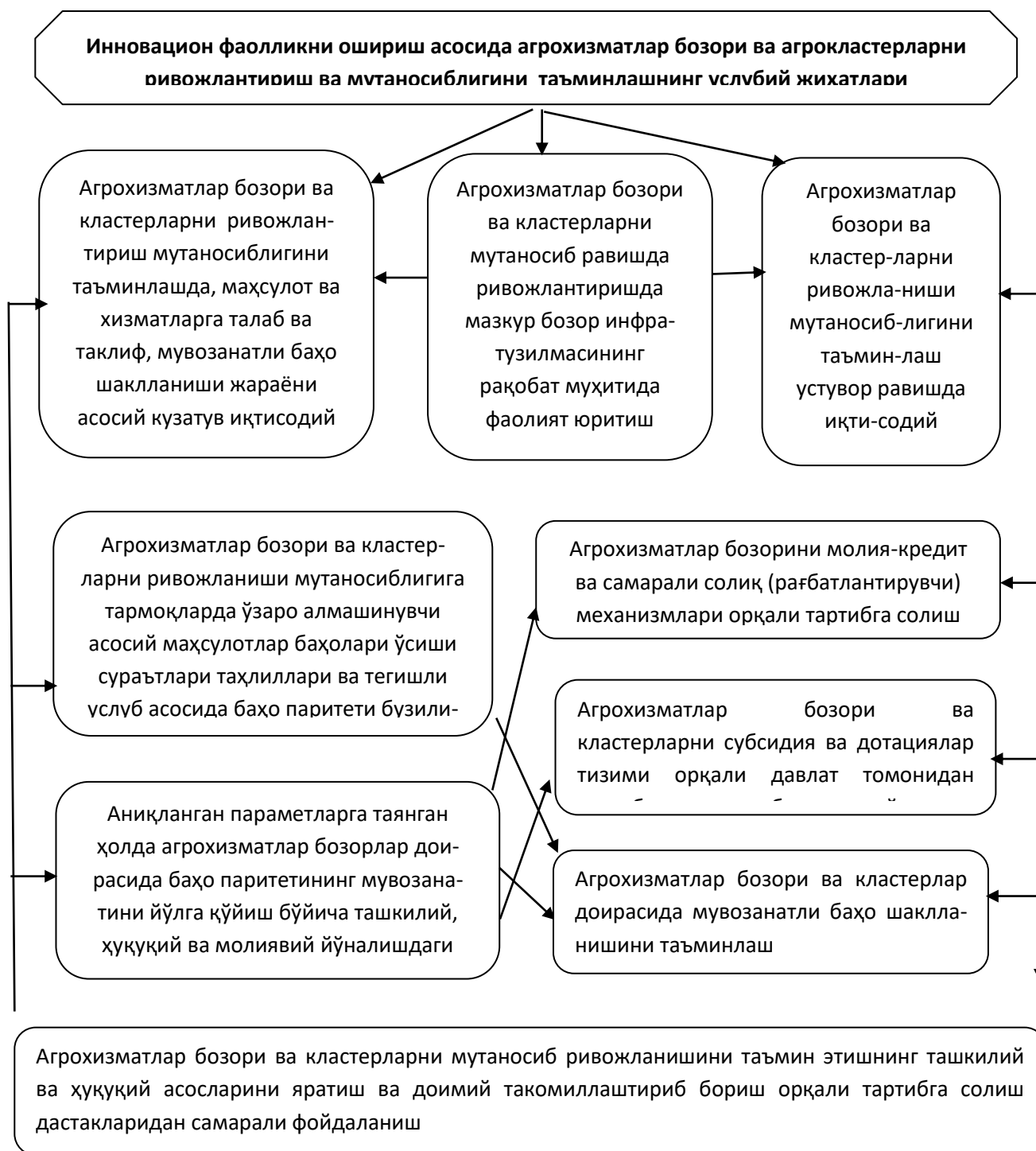
- таълим ва илмий тадқиқот марказлари янги илмий услубий ишланмаларни яратиши ва уларни қисқа муддатда синовдан ўтказиб ишлаб чиқаришга жорий этиш учун шарт-шароитлар мавжуд бўлади;

- кластерлашган минтақалар корхоналарида меҳнат унумдорлиги 1,5 барабар-гача, иш ҳаққи 30% гача ўз тасдиғини топган бўлиб, ходимлар ва мутахассислар меҳнатларини кўпроқ рағбатлантиришга ва янги товарларни яратишга имтиёзли шароитлар бўлади.

Тадқиқот методологияси. Изланишларимиз натижасида агрохизматлар тизи-мини инновацион асосда ривожлантириш ва ундан фойдаланиш самарадорлигини ошириш бўйича ўзгаришлар ўрганилган бўлиб, истиқболда қишлоқ хўжалигида агрохизматлар кластери усулини жорий этишни кенг ривожлантириш бўйича илмий хулосалар ва таклифлар ишлаб чиқилган.

Таҳлил ва натижалар. Бугунги кунда ишлаб чиқарувчи кучларни ташкил этишнинг энг самарали шаклларида бири сифатида алоҳида минтақалар ёки ҳудудлардаги иқтисодий кластерлар ажралиб туради. Ҳозирги иқтисодий ривож-ланиш даражаси ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг мутлақо янги шакллари яратиш ва ундан фойдаланиш амалиётида зарур бўлмоқда. Хусусан, агрохизматлар бозори ва агрокластерни ривожлантириш ислохотларни барча даражадаги ҳукумат томонидан олиб борилиши керак ва қуйи даражадаги ҳукумат сиёсати кўпинча уларнинг ривожланишига ҳал қилувчи куч бўлиб, таъсир кўрсатади,

1-расм.

мутаносиблигини таъмин этишдаги услубий ёндашув асоси³⁷

Агрохизматлар кластери ташкил этилган ҳудудларда геоинформацион маълумотларни олиш ва замонвий алоқа - ахборот воситалари самарали ишлашини таъминлаш муҳим. Ҳар бир соҳада инновацион муҳитнинг шаклланиши, ривож билан боғлиқ қонуниятларни мунтазам таҳлил қилиш ҳамда самарали фойдаланиш

³⁷ Муаллифлар томонидан ишлаб чиқилган

бугунги кун талабидир. Хусусан, бугунги кунда Европа иттифоқи мамлакатларида кластерлар сони 2000 тадан ошиб кетди ва жами банд аҳолининг 38 фоизига тўғри келади. Кластерлар АҚШда 380 та Италияда 206 та, Россияда 200 та, Буюк Брита-нияда 168 та, Ҳиндистонда 106 та, Францияда 96 та, Данияда 34 та, Германияда 32 та, Голландияда 20 та ва Финляндияда 9 тани ташкил этади. Дания, Финландия ва Швеция мамлакатлари саноатини тўлиқ кластерлашган. Жумладан, АҚШ саноатининг 50 фоиздан ортиғи кластерларда фаолият олиб боради. Улар томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулотлар улуши ЯИМ 60 фоиздан ошган [10].

Фикримизча, юқорида келтирилган ривожланган мамлакатларнинг тажриба-ларига асосланган ҳолда бугунги кунда кластер ривожини учун яхлит қонуний асос зарур, кластер - битта соҳага бирлашган ва бир – бири билан узвий алоқада бўлган корхоналар гуруҳидир. Янада соддароқ қилиб айтганда, масалан, у пахтачиликда чигит экишдан то тайёр маҳсулотгача бўлган жараёни ягона технологик занжирга бирлаштирадиган тизимдир. Республикамизда бугунги кунга келиб 15 та пахта тўқимачилик кластерлари ташкил қилинди. Жаҳон бозорида 1 кг пахта толаси 1-1,5 АҚШ доллари баҳоланади, у йигирлиб, калава ип қилинса, қиймати 7-8 АҚШ долларга, агар ундан мато тўқилиб, тайёр маҳсулот, дейлик учта эркаклар қўйлаги тикилса, қўшимча қиймат янада ортиб, 30-40 АҚШ доллари айланади [10].

Агрохизматлар кластерини тузишга мотивация сифатида; қишлоқ ҳудудлари иқтисодиётини яхшилаш, хизмат кўрсатиш инфратузилмасини, тадбиркорлик, хусусий корхоналарни ривожлантириш, ишлаб чиқариш технологияларини тако-миллаштириш, маҳаллий корхоналар фаолиятини жонлаштириш, аҳолини иш билан таъминлаш, ишлаб чиқарилган маҳсулот экспортини ошириш ва юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш йўналишларини танлаш мумкин. Шу боис, вилоят ва туман саноат кластерлари томонидан инвестицияларни жалб этган ҳолда қўшма корхоналар тузиш, шерикчилик ва индустриялаштирилган ҳамда бошқа ишлаб чиқариш тизимларини ташкил этиш орқали ҳудудларни ривожлантиришни бошқариш, замон талабига айланди.

Қишлоқ хўжалигини бозор таҳдидидан сақлаш ва ўзининг ишлаб чиқарган маҳсулотларини рўёбга чиқаришда, жуда самарали механизмларни қўллаган АҚШ, Европа Иттифоқи ва Япония тажрибасидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Демак, регионларда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш учун, қишлоқ хўжалигини маълум йўналишлар бўйича ривожлантириш дастури зарур бўлади. Бунда, кластер-ларни ташкил этишда асосан иккита муҳим лойиқ томони бор:

а) қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари бозор таҳдиди таъсирини камайитириш мақсадида ташкилий-иқтисодий асосларини яратиш;

б) кластерни ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш соҳаларининг жараёни-даги тадбиркорлигини ривожлантиришда иқтисодий механизмини ишлаб чиқиш.

Маълумки, қишлоқ жойларда техника, эҳтиёт қисмлар, минерал ўғитлар ва қурилиш материаллари билан таъминлаш учун улгуржи ва чакана савдо тармоқ-лари етарли эмас ва бу соҳада рақобат талаб даражасида шаклланмаган. Асосий эҳтиёт қисмлар ҳозирги кунда хусусий фирмаларда мавжуд ва уларнинг нархи икки-уч баробар юқори бўлмоқда. Масалан, тракторларни шиналари барчаси хусусий фирмаларда мавжуд ва унинг нархи ўз нархидан икки уч баробар юқори бўлмоқда. Хизмат кўрсатиш корхоналари томонидан бажарадиган ишларнинг иқтисодий самарадорлиги, қишлоқ хўжалиги корхоналарининг ўз кучи билан бажарадиган ишини худди шундай ишларининг иқтисодий самарадорлиги билан таққосланади. Корхоналарда хизмат кўрсатишдан фойдаланиш ишлари иқтисодий самарадорлигини аниқловчи асосий кўрсаткич: бажарилган ишлар ҳажмига сарф-ланган ёки бутун иш ҳажми бўйича олинган фойданинг ўсиши бўйича баҳоланади. Қишлоқ хўжалиги корхоналарига кўрсатилаётган агрохизматлардан фойдаланиш-нинг иқтисодий самарадорлиги қуйидагича аниқланади:

$$ИС_{ахф} = \Phi_{\dot{y}} + \Phi_x + Q \text{ ёки } ИС_{ахф} = T_k - N_k + Q,$$

(3) Бунда: $ИС_{ахф}$ – агрохизматлардан фойдаланишнинг иқтисодий самарадорлиги, сўм;

$\Phi_{\dot{y}} + \Phi_x$ – корхоналар ушбу ишларни ўз кучи билан ва агрохизматлар кўрсатиш корхоналари томонидан бажарилганда олинадиган фойда, сўм;

Q – йўқотишлар қиймати ёки қўшимча маҳсулот ҳажми, сўм;

T_k – корхонада бажариладиган ишларнинг таннари, сўм;

N_k – агрохизматлар кўрсатиш корхоналари томонидан бажариладиган ишларнинг келишилган нархи, сўм.

Қишлоқ хўжалиги корхоналарида хизмат кўрсатиш иқтисодий самарадор-лигини ошириш учун қуйидагиларни амалга ошириш лозим:

- қишлоқ хўжалиги корхоналарига моддий-техника таъминоти ва бошқа турдаги агрохизматларни кўрсатишнинг амалдаги тизимидаги турли мулкчилик шаклидаги корхоналарни ривожлантириш;

- худуддаги қишлоқ хўжалиги корхоналарига агрохизматлар кўрсатиш имкониятларидан келиб чиққан ҳолда, ёқилғи мойлаш материалларини етказиб беришда вилоят, туман нефт маҳсулотлари омборларидан тегишли шахобчаларга белгиланган муддатда ва талаб даражасида етказиб бериш;

- инновацион ресурстежовчи техникалардан ва бир вақтнинг ўзида бир неча операцияларни бажарувчи қишлоқ хўжалик техника ва машиналаридан фойда-ланиш ва уларга механизация хизматларини кўрсатишнинг самарали вариант-ларини кенг йўлга қуйиш;

- қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштирувчи корхоналарга техника етказиб беришда табақаланган рағбатлантириш тизимини йўлга қўйиш;

- агротехник тадбирларни амалга оширишда техникаларни танлаш имконияти-тини юзага келтириш, агрохизматлар кўрсатиш соҳаларида соғлом рақобат муҳитини ривожлантириш;

- Республика ҳудудларига киритилган янги русумли тракторлардан фойдаланишнинг иқтисодий самарадорлик кўрсаткичлари базавий вариант билан лойиҳадаги тракторларнинг эксплуатация харажатларини солиштириш;

-табақалаштирилган агрохизмат баҳоларини жорий қилиш, уларга риоя этилиши устидан доимий мониторинг олиб бориш ва назорат ўрнатиш тизимини такомиллаштириш лозим.

Мазкур йўналишларда ишларни тўғри ташкил этиш, уларни ўз вақтида амалга ошириш қишлоқ хўжалиги корхоналари ва агрохизматлар кўрсатиш соҳаларида рақобатбардошликни таъминлашга ҳамда мазкур йўналишларни истиқболда ривожлантириш имкониятларини янада оширишга хизмат қилади ва уларнинг даро-мадини оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Бунинг натижасида механизация хизмати кўрсатувчи корхона ва ташкилот-лар томонидан агротехник тадбирларни бажаришда меҳнат ва моддий ресурслар сарфлари меъёрларига етарлича риоя этилмаган ҳамда илмий асосланмаган ҳолда хизмат баҳолари белгиланиб, бир ҳудуд доирасида иш турлари ва хизмат кўрсатув-чилар ҳамда ҳудудлар орасида хизмат баҳолари ўртасида кескин тафовутлар борлиги кузатилмоқда. Жумладан, Ўзагросервис АЖ тизимидаги МТПларда 2020 йилда белгиланган хизмат баҳосининг қуйи чегараси Сирдарё ва Бухора вилоятларида мос равишда экин майдонини бир гектарига 180-190 минг сўмни ташкил этган бўлса, юқори чегараси Хоразм, Тошкент, Жиззах ва Фарғона вилоятларига тўғри келиб 215-225 минг сўмга тенг бўлган [10].

Маълумотлардан кўриниб турибдики, биргина механизация хизматларини кўрсатишда хизмат баҳоларини белгилашнинг ягона услубиёти ва тартибга солувчи ҳуқуқий асос мавжуд эмаслиги республиканинг ҳудудларида бир хил турдаги ишни бажаришга белгиланган баҳо бир биридан фарқ қилган. Бундан ташқари техника воситаларини ижарага берувчи турли мулкчилик шаклидаги корхоналарни ташкил этиш, уларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, техникаларнинг иккиламчи бозорини яратиш, шунингдек қишлоқ хўжалиги корхоналарини турли хизмат-лардан биргаликда фойдаланувчи агрохизматлар кооперативларини ташкил этиш мақсадга мувофиқдир.

Хулоса ва таклифлар. Мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотлар орасида агрохизматлар кластери муҳим аҳамият касб этади. Бунда Ҳукуматимиз томонидан олиб борилаётган ислохотлар учун асосий

вазифаларни ҳал этиш, жум-ладан, агрохизматлар кластери тизимида инновацион фаолиятдан самарали фойдаланишни тақозо этилади. Бунинг учун мамлакатимиз қисқа муддатда кластер тизимини ривожлантиришнинг инновацион йўлини замон талабларига жавоб берадиган даражага етказиши лозим. Айниқса, яратилаётган яримтайёр маҳсулот-ларни айнан шу ернинг ўзида кластер тизими орқали тайёр маҳсулот ҳолига келтирган ҳолда, уни жаҳон бозорига олиб чиқиш ривожланаётган мамлакатимиз иқтисодиётини янада юксалтиради. Агрохизматлар кластер тизимини инновацион лойиҳалар ва инновацион технологиялар орқали амалга ошириш бутун жаҳон талабларига мос, сифатли ва харидоргир маҳсулотларни яратишимиз учун сама-рали восита бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 17 апрелдаги “2013-2016 йилларда қишлоқ жойларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини жадал ривожлан-тириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори. lex.uz.
2. А.А.Мигранян. Теоретические аспекты формирования конкурентоспособных кластеров. (www.krsu.edu.kg/vestnik/2002/v3/a15.html.)
3. Mirzayev K.Zh., Azizkulov B.X. Priorities for improving software efficiency in the digital economy. Psychology and education (2021) 58(2): 5866-5873 ISSN: 00333077 5866 www.psychologyandeducation.net.
4. Mirzaev K. [Approaches and issues for developing livestock services in Uzbekistan](#). Perspectives of Innovations, Economics and Business, PIEB 8 (2), 23-25.
5. Мирзаев К.Ж., Рахимов З.К. Агросервисни кластерлаш. //Иқтисод ва молия илмий –амалий журнали. № 3(135), 2020. 38-44 б.
6. Nathan Furr, Jeff Dyer“ Создавая инновации”, Нью-Йорк, 2004 г.
7. Ленчук М., Власкин Г.А. [Кластерный подход в стратегии инновационного раз-вития зарубежных стран](#). <http://institutiones.com/strategies/1928-klasternyj-podxod-v-strategii-innovacionnogo-razvitiya>.
8. Ханиязов З. “Кластер ривожини учун яхлит қонуний асос зарур”. //Халқ сўзи, 2018 йил 6 декабрь, 251-сон.
9. Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика қўмитасининг сайти. www.stat.uz.
10. <http://news.caspianworld.com/ru/go/-590845463/-741926449> интернет маълумотлари.

МУНДАРИЖА:

1. Кишлоқ жойларида ишсиз ёшларни касбга йўналтириш ва касбга тайёрлаш тизимини такомиллаштириш
Хомитов Комилжон Зоитович
2-14
2. Poverty as a socio-economic phenomenon
Мансурова Наргиза Шамсидиновна
Норбоев Аллаор Исмоилович
14-24
3. Истеъмол маданиятининг методологик асослари
А.Н.Низамов
А.М.Амиров
24-33
4. Целевая комплексная программа развития сельского рынка труда
Холмуминов Шайзак Рахматович
33-46
5. Globallashuv jarayonida bilimlarni boshqarishning dolzarb masalalari
Бабакулов Бахромкул Маматкулович
Мирзаходжаев Алишер Ботирович
Умурзокова Дильноза Эгамбердиевна
46-53
6. Пандемия шароитида ўзбекистон иқтисодиёти ва туризм соҳасидаги муаммолар ва уларнинг ечимлари ҳақида
Пардаев Мамаюнус Қаршибаевич
Эштаев Алишер Абдуғаниевич
53-65
7. Феномен альтернативной занятости в условиях трансформации рынка труда
Геворгян Ольга Игоревна
Нехода Евгения Владимировна
65-79
8. Специфика анализа и оценки конкурентоспособности туризма в Узбекистане
Усманова Дилафруз Каршиевна
79-89
9. Directions of improving marketing strategies in industrial enterprises
Эрназаров Ортик Эшназарович
89-115
10. Ta'lim va inson kapitali
Юлдашев Шамсиддин Киямиддинович
Муллаева Мехрангиз Актам кизи
115-124
11. Ижтимоий-иқтисодий тараққиёт босқичлари хусусида айрим фикр-мувоҳозалар
Мухаммедов М.М
Мухаммедова З.М
124-135
12. Агрохизматлар кластерини ривожлантиришнинг инновацион фаоллиги ва мутаносиблигини таъминлашнинг услубий жиҳатлари

Мирзаев Кулмамат Жонузокович Азизкулов Бахтиёр Хушвактович
135-144
13. Инсон ресурсларини ривожлантириш ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг бош омили
Насимов Дилмурод Абдуллоевич Артиков Зокир Сайфиддинович
145-153
14. Сервис корхоналарида хизмат кўрсатиш сифатини ошириш
Арабов Нурали Уралович Артиков Зокир Сайфиддинович
153-164
15. Инклюзивная институциональная среда как важный фактор устойчивого развития экономики и предпринимательства
Камилова Н.А. Насимов И.Х.
164-176
16. Innovative education in the digital economy (experience of foreign countries)
Раббимов Мухриддин Мусокул ўғли
177-181